

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים**פרשת כי תבוא - אבות פרק ד משנה א****"בן זומא אומר... איזהו עשיר השמח בחלקו"**

אבות (פ"ד מ"א) בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם, שנאמר "מכל מלמדי השכלתי" (תהלים קיט טז). איזהו גבור הכובש את יצרו, שנאמר "טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוחו מלוכד עיר" (משלי טו טז). איזהו עשיר השמח בחלקו, שנאמר "יגיע כפיך כי תאכל אשריך - טוב לך" (תהלים קכח ב) אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא איזהו מכובד המכבד את הבריות שנאמר "כי מכבדי אכבד ובזי יקלו" (שמואל א' ב, ל), ע"כ.

בפי' רש"י (שם) בד"ה אשריך בעולם הזה. שלא תצטרך לבריות ולעוה"ב דמתוך שהוא נהנה מיגיעו לא בא לידי גזל ונוחל שני עולמות, עכ"ל.

במאירי (שם) ואמר אח"כ איזהו עשיר כו' וזה אמת כי גדר העושר ההסתפקות והבלתי הומיה אל המותרות, וכל שיש לו די ספקו ולא יבקש המותר הוא עשיר באמת, ואפילו יהיה לו כן מעמל ידיו ויגיע כפיו.

והבטיח הנהנה מיגיע כפיו בתכלית ההצלחה, והוא אומר אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, כי אחר שלא יבקש המותר כל אשר ימצא ביומו די ספקו, יוציא שאר שעותיו ורגעיו לעבודת ה' ויזכה בעולם הזה ועולם הבא, עכ"ל.

במדרש שמואל (שם) ואמר איזהו עשיר השמח בחלקו, כלומר שהוא שמח בחלקו הצריך אליו בהכרח, ולא יבקש מותרות רק יגע וטרח כדי אוכלו לבד, כי זהו חלקו הצריך בהכרח אליו שמבלתו לא יוכל להתקיים, וז"ש שלמה המלך ע"ה "אל תיגע להעשיר" (משלי כג ד), רק אחר שטרח שיעור הצריך לצורך אכילתו לבד הולך ללמוד בתורת ה'. ואמר שנאמר "יגיע כפיך כי תאכל" (תהלים קכח ב) כלומר כשאתה לא תיגע להעשיר רק שיעור אכילתך לבד, וזהו "כי תאכל" דקאמר עליך נאמר "אשריך וטוב לך" אשריך בעוה"ז שאינו נצרך לבריות רק נהנה מיגיעו. וטוב לך לעוה"ב לפי שאחר שיגיע שיעור אכילתו, אג"כ העודף מן היום יניח לו למשמרת לעסוק בתורה, עכ"ל.¹

ברכות (ד ב) אמר רבי אלעזר אמר רבי אבינא: כל האומר "תהלה לדוד" (תהלים קמה) בכל יום שלש פעמים - מובטח לו שהוא בן העולם הבא. מאי טעמא אילימא משום דאתיא באל"ף ב"ית - נימא "אשרי תמימי דרך" (שם קיט) דאתיא בתמניא אפין, אלא משום דאית ביה "פותח את ידך" (שם קמה טז) - נימא הלל הגדול (שם קלו) דכתיב ביה "נתן לחם לכל בשר" (שם כה) - אלא: משום דאית ביה תרתי, ע"כ.

ובפני יהושע (שם) בד"ה אמר ר"א אמר רבי אבינא כל האומר "תהלה לדוד" (תהלים קמה) בכל יום שלש פעמים מובטח כו'. ונראה שהכוונה בזה שע"י שיאמר זה המזמור ג"פ בכוונת הלב בתלת זימני הוי חזקה, ותתחזק האמונה האמיתית בלבו שכל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה למי שעוסק בתורה שנתנה ע"י כ"ב אותיות הא"י שיש בזה המזמור וכל הנבראים והנעשים לא נבראו אלא בשביל כך כנודע.

ויכוון ג"כ בפסוק "פותח את ידך ומשביע לכל חיי" (שם טז) שהקב"ה זן ומפרנס עולמו מקרני ראמים עד ביצי כנים (עי' ע"ז ג ב) וכולם מתפרנסים שלא ביגיעה ושלא בצער (עי' קידושין פב ב) וכדכתיב לעיל מיניה בזה המזמור "עיני כל אלך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו" (תהלים קמה טז).

א"כ בודאי החי יתן על לבו ויאמר למה זה הבל וריק איגע כל היום לעשות מלאכתי קבע לעסוק בצרכי פרנסה, שמכיון שכל הנבראים שאינן אלא לצוותא בעלמא (ברכות ו ב) מזמן להם הקדוש ברוך הוא פרנסתן שלא ביגיעה, כ"ש שראוי ונכון שיעשה כן לשומרי בריתו ולזוכרי פקודיו, שהם עיקר ויסוד העולם שיזמן להם פרנסתן שלא ביגיעה, וכמאמר הכתוב "השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך" (תהלים נה כג), ונאמר ג"כ "לא ראיתי צדיק נעזב" וגו' (שם לו כה).

נמצא שמתוך כך בודאי יעשה מלאכתו עראי ומלאכת שמים קבע, כמ"ש חז"ל (עי' ברכות לה ב) שכל העושה כך זה וזה נתקיימו בידו. וזה שאמר מובטח לו שהוא בן עולם הבא וק"ל וכו', עכ"ל.

אבות (פ"ו מ"ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא וכו' ע"כ.

ויש לפרש כוונת התנא במשנה זו על דרך שנתבאר בפי' רש"י ובמאירי לעיל (פ"ד מ"א).

הנהה כתיב "ושמרתם ועשיתם" וגו' (ואתחנן ד ו) ובפי' רש"י (שם) ושמרתם זו משנה ועשיתם כמשמעו. וכתיב "ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם" (שם ה). ונראה דמה שנוסף שם תיבת "ולמדתם" הכוונה על הלימוד, והחזרה נכלל בו שמרתם שזו היא משנה, וע"יז יבוא לעשותם.

* * *

הנהה כתיב "ושמרתם ועשיתם" וגו' (ואתחנן ד ו) ובפי' רש"י (שם) ושמרתם זו משנה ועשיתם כמשמעו. וכתיב "ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם" (שם ה). ונראה דמה שנוסף שם תיבת "ולמדתם" הכוונה על הלימוד, והחזרה נכלל בו שמרתם שזו היא משנה, וע"יז יבוא לעשותם.

לתגובות והערות ולקבלת הגליון 'באר התורה'

a0527677650@gmail.com

¹ **אבות** (פ"ו מ"ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא וכו' ע"כ.

² **שם**: והשתא אתי נמי שפיר שתקנו חכמים לומר כל הג' פעמים ביום ולא בלילה סמוך לתפילת ערבית, משום שעיקר יגיעות ועמל האדם במלאכתו הוא באותו זמן שאחר תפילת שחרית, וכדכתיב "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב" (תהלים קד כג) עד אחר תפלת המנחה, כן נראה לי, עכ"ל.

³ מגילה כז א, קידושין מ ב, בבא קמא יז א.